

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

Hva skjedde da lakseavtalen opphørte?/ What happened when salmon agreement ended?

Katrine Parelius

Totalt antall sider inkludert forsiden: 39

Molde, 20.05.2016

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☐
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☐
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☐
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☐
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☐
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☐

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Georg Panzer

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 20.04.2016

Forord

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med min avsluttende bachelor i Juss og administrasjon ved høgskolen i Molde. Disse tre årene har vært lærerike og spennende. Jeg vil rette en ekstra stor takk til min veileder Georg Panzer for god veiledning, hjelp og tilgjengelighet med oppgaven underveis.

Oppgaven har vært interessant og utfordrende å skrive da jeg ikke visste noe om temaet som omhandler lakseavtalen eller om laks fra før, og det har gjort at jeg har lært mye i løpet av dette semesteret.

Sammendrag

Lakseavtalen er en avtale om eksport av norsk laks til EU. Den virket i fem år fra 1997 til 2003. Den kom på bakgrunn av at irske og skotske lakseoppdrettere klaget inn Norges lakseeksport inn for EU-kommisjonen på grunn av at de mente at Norge dumpet prisen på laksen på EU-markedet. Derfor ble det innført straffetoll og subsidieavgift. Lakseavtalen ble inngått som en frivillig ordning der Norge i stedet innførte eksportavgift. Avtalen skulle egentlig opphøre i 2002, men ble formelt opphørt i 2003. Hva skjedde så etter dette tidspunktet?

I 2004 offentliggjør kommisjonen såkalte «safeguard» - tiltak i hovedsak importkvote og toll på det kvantum som overstiger kvoten. Regjeringen besluttet i 2006 å ta EUs antidumping mot norsk laks inn for WTO etter at drøftelser med EU om en gjensidig akseptabel løsning ikke har ført frem (UD 2007a). WTO-panelets rapport slo fast på at EUs antidumpingtiltak mot norsk oppdrettslaks er i strid med WTO-regelverk (UD 2007b). Det viste seg at WTO-regelverket var avgjørende for det positive utslaget av laksenæringen. Norge fikk medhold og vant saken.

Laksestriden skapte uklarhet og uforutsigbarhet omkring rammevilkårene for norsk oppdrettsnæring, noe som igjen har gjort det vanskeligere å arbeide langsiktig. Det har også vært en antidumpingstrid i USA, som er parallell til saken i EU. Siden 1991 har USA hatt dumpingavgift på rund laks som har vært pålagt norske eksportører. Bakgrunnen for straffetoll var at USA mente norsk laks var blitt dumpet på det amerikanske markedet. USA valgte å fjerne straffetollen i 2012, 20 år etter at den ble innført.

I juli 2008 vedtok EU å oppheve sine antidumpingtiltak mot norsk laks, og eksporten av norsk laks til EU er i dag kun gjenstand for ordinære tollsatser.

Denne oppgaven tar utgangspunkt i dokumentet NOU 2012:2 som ser nærmere på laksestriden. Oppgaven er bygd opp ved å benytte dokumentundersøkelse.

1.0	Innledning	1
1.1.1	Tema og problemstilling	1
1.1.2	Oppgavens oppbygging.....	1
1.1.3	Bakgrunn for lakseavtalen.....	2
2.0	Metode.....	3
2.1.1	Dokumentanalyse.....	3
2.1.2	Juridisk metode	4
2.1.3	Ordlyd og kontekst.....	5
2.1.4	Styrker og svakheter ved dokumentanalyse.....	5
3.0	Bakgrunn	6
3.1.1	EØS-avtalen og WTO	6
4.0	Analyse	7
4.1.1	Lakseavtalen kommer under press og Danmark beskylder Norge for juks	7
4.1.2	«Frivillig avtale»	10
4.1.3	Lovendring av fiskeeksportloven §5.....	10
4.1.4	EUs safeguard-tiltak.....	12
4.1.5	Tvisteløsning i WTO om EUs anti-dumping tiltak mot norsk laks	12
4.1.6	Bakteriesykdommer – betydelige økonomiske tap	14
4.1.7	EØS-avtalens protokoll 9 artikkel 4,3	16
4.1.8	Norge og antidumping i USA	17
4.1.9	Laksestriden avsluttes	18
4.1.10	Avsluttende om laksestriden	19
5.0	Konklusjon.....	20
6.0	Videre studier	21
7.0	Litteraturliste.....	22

Vedlegg: Handelspolitiske tiltak mot import av laks fra Norge til EU

1.0 Innledning

1.1.1 Tema og problemstilling

De såkalte fire friheter er en sentral del av EUs markedspolitik. Det betyr at det ikke skal være handelshindringer, men fri flyt av varer, tjenester, kapital og personer innad i EU. Temaet jeg har valgt omhandler varer, og jeg skal se spesielt på laks. Som medlem av EØS-avtalen har Norge og de andre EØS-landene adgang til EUs indre marked, dette kommer jeg tilbake til under underkapittelet «EØS-avtalen og WTO». Det er imidlertid et sentralt unntak for landbruk og fiskeri i det frie vareutbytte. Dette fremkommer i EØS-loven (1992) artikkel 10 hvor det står at «toll på import og eksport og avgifter med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene. Med forbehold for de bestemmelser som er fastsatt i protokoll 5, skal dette gjelde også fisketoll.» I artikkel 11 står det: «Kvantitative importrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene», og i artikkel 12: «Kvantitative eksportrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene.» Ifølge nærings- og fiskeridepartementet (1997) er EU det viktigste markedet for norsk laks, med Danmark og Frankrike som de største enkeltmarkedene. Videre står det at Norge har fri import av fisk og fiskeprodukter, og utgjør således et av de mest åpne markeder i verden på dette område.

Oppgaven min skal analysere Norges Offentlige Utredninger (NOU) 2012:2 Utenfor og innenfor. Den handler om Norges avtaler med EU, men jeg skal kun analysere laksestriden som behandles i kapittel 21.4.5 og som kun er en liten del av NOUen.

Problemstillingen som jeg vil se på er «**Hva skjedde da lakseavtalen formelt opphørte 28. mai 2003?**» (Opprinnelig var datoen for opphørelsen 30. september 2002).

1.1.2 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er bygd opp med bakgrunnen for lakseavtalen i underkapittelet 1.1.3.

I kapittel 2 tar jeg for meg metode, juridisk metode og dokumentanalyse, hvorfor jeg bruker dokumentanalyse som metode og sterke og svake sider ved metoden.

Bakgrunnen for EØS-avtalen og WTO kommer i kapittel 3. Der kommer jeg inn på hva EØS-avtalen innebærer og hva WTO er.

Analysen tar jeg for meg i kapittel 4 som også er en hoveddel. Der vil jeg belyse laksestriden i NOU 2012:2, 675-677. I underkapittelet 4.1.2 kommer jeg inn på tvisteløsning i WTO om EUs anti-dumping tiltak mot norsk laks. Utenriksdepartementet (2010), heretter kalt UD

skriver at «tvisteløsning er en av de sentrale pilarene i organisasjonens virke, og et område med høyt aktivitetsnivå uavhengig av forhandlingenes opp- og nedturer.»

I underkapittelet 4.1.3 om «Norge og antidumping i USA» vil jeg ta opp bakgrunnen for at USA innførte straffetoll på norsk laks på det amerikanske markedet, selv om Norge ikke har lakseavtale med USA. I underkapitlene 4.1.9 og 4.1.10 kommer avslutningen på laksestriden og hvordan striden har virket inn på Norge. I kapittel 5 og 6 kommer konklusjon og videre studier. Min oppgave kan fremstå litt rotete, men det er på bakgrunn av at NOUen hopper litt frem og tilbake.

1.1.3 Bakgrunn for lakseavtalen

Lakseavtalen var en femårsavtale mellom Norge og EU som virket fra 1997 til 2003. Dette er en avtale som ansees som en traktat. Den omfattes av Vienna Convention on the Law of Treaties (Forente Nasjoner 1969) som blant annet regulerer hvordan traktater og dermed også lakseavtalen skal tolkes. Avtalen har sin bakgrunn i dumpinganklager som har vært fremmet mot norsk lakseeksport til EU-markedet siden 1989 (UD 2000).

Dumping innebærer at prisen for eksport er lavere enn prisen på hjemmemarkedet.

Hovedregelen i EUs forordning, og i WTO-regelverket er at dumping foregår dersom et produkt selges på eksportmarkedet (her: EU) til en pris som er lavere enn prisen i hjemmemarkedet (her: Norge). Det er altså snakk om en prisdifferensiering og eller prisdiskriminering (UD 2009).

Våren 1997 innledet Norge forhandlinger med EU-kommisjonen med sikte på å komme til enighet om en avtale. Avtalen inneholdt forpliktelser på minstepriser og volum på eksporten. Lakseavtalen inneholdt tre elementer; prisen, eksportkvantum og en forhøyet eksportavgift på 2,25 prosentpoeng (Veggeland og Aalerud 2011). Lakseavtalen viser at den norske eksportavgiften på laks ble økt fra 0,75% ad valorem til 3% fra 1. juli 1997, og dette utgjør 2,25 prosentpoeng, men norske myndigheter ville øke eksportavgiften til 6% (Fiskeridepartementet 1997). Minsteprisavtalen skulle opphøres 30. september 2002, men ble forlenget og formelt opphørt 28. mai 2003, på grunn av det fikk Norge friere adgang til EUs marked. Avtalen ble et resultat av at EU åpnet en ny dumpingsak mot norsk laks (Veggeland og Aalerud 2011). Torben Foss cand. Jur. Fra Universitetet i Oslo skriver i rapporten som heter «Analyse av Norges avtaler og samarbeid med EU på fiskeområdet» (Foss 2011, 24) som er skrevet på oppdrag for Europautredningen, at lakseavtalen egentlig ikke er en avtale, men den baserte seg på en felles oppfatning og en brevveksling. Dette

stemmer nok ikke helt. Etter Wien-konvensjonen vil selv en muntlig forståelse kunne regnes som en traktat.

2.0 Metode

Jacobsen (2015) beskriver metode som en måte å gå frem på for å samle inn empiri, det vil si data om virkeligheten. Uansett hvilken empiri det er snakk om, bør det ifølge Jacobsen (2015) tilfredsstillende to krav. For det første må empirien være valid og for det andre må den være reliabel. NOU 2012:2 er utarbeidet av et bredt faglig sammensatt utvalg oppnevnt av UD. Jeg anser dermed dokumentet for å ha en høy grad av validitet og som et pålitelig og troverdig dokument.

Som jeg vil komme nærmere inn på nedenfor, vil jeg ta utgangspunkt i dokumentanalyse som er en kvalitativ, deskriptiv metode. Siden dokumentet som jeg skal analysere omhandler den såkalte lakseavtalen må jeg nødvendigvis også gå inn på juridisk metode. Oppgaven vil derfor være tverrfaglig med både deskriptive og normative elementer.

2.1.1 Dokumentanalyse

Jeg bygger som nevnt opp oppgaven min ved å anvende en kvalitativ metode, nærmere bestemt dokumentanalyse, for å svare på problemstillingen om hva som skjedde da lakseavtalen opphørte. Dokumentet jeg skal analysere er et kapittel i NOU 2012:2. Kapitlet jeg vil analysere er kapittel 21.4.5 med tittel «Handel og markedsadgang.»

Jacobsen (2015) trekker frem tre situasjoner der dokumentanalyse er spesielt godt egnet. Den første er når det er umulig å samle inn primærdata, det andre er når vi ønsker å få tak i hvordan andre har fortolket en viss situasjon eller hendelse og det tredje er når vi ønsker å få tak i hva mennesker har gjort og sagt. I mitt tilfelle vil det være upraktisk å intervju embetsmenn i UD eller EU. Selv om lakseavtale metodisk regnes som sekundærdata, vil den juridisk regnes som en førstehåndskilde. Dokument med omtale av lakseavtalen slik som NOU 2012:2, regnes derimot både som sekundærdata og annenhåndskilde. Jeg begjærte tidlig innsyn i lakseavtalen i medhold av offentlighetsloven, men fikk dessverre tilgang til avtalen først i mai. Avtalen omtales i NOU 2012:2 og selv om dette er en sekundærkilde, så har den vært dekkende for mitt behov i og med at problemstillingen går på hva som skjedde etter at lakseavtalen opphørte. Etersom NOU 2012:2 er en sekundærkilde for det som gjelde omtalen av innholdet i lakseavtalen, er det min oppfatning at den likevel må regnes som tilstrekkelig og reliabel og minst like reliabel som om jeg skulle intervju personer med kjennskap til avtalen.

Selv om NOU 2012:2 juridisk ikke er den «beste kilde» (ad fontes) for informasjon om lakseavtalen, så vil den likevel kunne være relevant som såkalt etterarbeid i henhold til rettskildelæren. Dette er riktignok en rettskilde med begrenset vekt, men siden oppgavens tema ikke er hva man kan trekke av normative slutninger fra avtalen, men hva som skjedde når avtalen opphørte, så er dette av mindre betydning for min del. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette i kapitlet nedenfor.

2.1.2 Juridisk metode

Ovenfor kom jeg inn på juridisk metode og den såkalte rettskildelæren. Dette er læren om hvilke kilder som ansees som relevante for normative, juridiske problemstillinger og hvilken vekt man skal tilordne de (Ruud og Ulfstein 2011). Siden lakseavtalen er en avtale mellom Norge og EU så ansees den altså formelt sett som en traktat. En traktat er en avtale mellom to stater som skal tolkes etter reglene i Wien-konvensjonen. Ifølge Ruud og Ulfstein (2011) definerer en traktat som en folkerettslig bindende avtale inngått mellom folkerettssubjekter som har kompetanse til dette, først og fremst stater og internasjonale organisasjoner. Den aktuelle avtalen er inngått mellom Norge og EU. Flere av tolkningsreglene i Wien-konvensjonen er de samme som gjelder ved dokumentanalyse, f.eks. at tolking må skje i samsvar med den vanlige betydning av begrep i lys av avtalens formål og kontekst, jfr. Wien-konvensjonen art. 31 §1. Ruud og Ulfstein (2011) skriver i kapittel 4 om folkerettens kilder. Der skriver de blant annet om traktater hvor ordlyden er sentral, og således i min analyse. NOU 2012:2 kan derfor sees på som relevant både som juridisk teori og som såkalte etterarbeider.

Hovedbestemmelsen er art. 31 (1): «A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.» Dette vil si at en traktat skal tolkes i god tro med vekt på ordlyd og kontekst.

Det er noe uklart om NOU 2012:2 er en relevant rettskilde i seg selv. I den grad den blir regnet som «rettslig teori» hvor

rettslig teori kan påvirke gjennom den vekt en legger på det standpunkt en juridisk autoritet tar, argumentasjonens overbevisningskraft, eller det materialet som legges fram. Utredninger og forslag fra FNs folkerettskommisjon og andre ekspertorganer kan i utgangspunktet tillegges vekt tilsvarende juridisk litteratur/rettslig teori. Slike kilder kan imidlertid ha større betydning, f.eks. ved at de anses som forarbeider til

traktater, eller ut fra organenes status eller representative sammensetning (Ruud og Ulfstein 2011, 78-79).

NOU 2012:2 fremstilles som en juridisk litteratur.

2.1.3 Ordlyd og kontekst

Min analyse av NOU 2012:2 vil som nevnt fokusere på ordlyd og kontekst. Dette er både sentralt ved dokumentanalyse (Jacobsen 2015, 197) og ved en juridisk tolkning (Wienkonvensjonen art 31). Tolkningsslæren er på mange måter felles for dokumentanalyse og juridisk metode. Etter hermeneutisk metode (tolkningsslære) så må teksten leses vekselvis del- og helhetlig og hvor jeg vil sette dokumentets ordlyd inn i kontekst.

2.1.4 Styrker og svakheter ved dokumentanalyse

Offentlige versus private kilder

For å kunne vurdere om en kilde er pålitelig, bør man se hen til hvilken mottaker informasjonen opprinnelig var rettet mot (Jacobsen 2015). NOU 2012:2 er rettet mot offentligheten og politiske myndigheter. NOU er offentlige dokumenter som ofte er gjenstand for høring og faglig debatt, og som således fremstår med høy troverdighetsgrad.

Personlige versus institusjonelle kilder

Det er også viktig å analysere hvem avsenderen av informasjonen er. Jacobsen (2015) skiller mellom personlige og institusjonelle kilder. Ved personlige kilder er det lett å se klart hvem sine synspunkter som kommer frem. Ved institusjonelle kilder er dette mer uklart. NOU 2012:2 må regnes som en institusjonell kilde. Det er skrevet av et utvalg som gjør at det er vanskelig å se hvem sine synspunkter som kommer frem. Det finnes f.eks. ingen dissenser i det kapittelet jeg skal analysere. Lakseavtalen derimot er mellom to parter, men ettersom disse partene er Norge og EU, så må de også regnes som institusjonelle.

Vurdering av generell kvalitet ved kilden

Ifølge Jacobsen (2015) må det vurderes hvilken kvalitet kilden har. Den er først og fremst knyttet til hvilken kunnskap og kompetanse de har. Videre skriver Jacobsen (2015) at med institusjonelle kilder, så vil vi ofte måtte basere oss på en vurdering av hvor troverdig selve

institusjonen er. Et utvalg oppnevnt av UD anses som troverdig, UD selv anses som en sikker troverdig institusjon. NOU 2012:2 er et dokument med veldig god kvalitet.

3.0 Bakgrunn

3.1.1 EØS-avtalen og WTO

EØS-avtalen ble inngått i 1994. EØS står for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde og er et samarbeid mellom EU og EFTA-statene. Som medlem av EFTA er Norge også medlem av EØS. EFTA står for European Free Trade Association. EFTA-landene (med unntak av Sveits) deltar på lik linje som EU-landene i det indre marked og har de samme konkurransevilkår, når det gjelder fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital. Det er dette som knytter Norge til det indre marked. Nærings- og fiskeridepartementet (2014) skriver at et særtrekk ved EØS-avtalen er at den er dynamisk, det vil si at den er i kontinuerlig utvikling. Gjennom denne avtalen må Norge underordne seg EUs regler og akseptere de rettsakter som innlemmes i avtalen for å gjennomføre og håndheve de (ibid). Over dette kommer WTO som er en global frihandelsavtale. Dette er globale regler som også setter en ramme for EU. EU er bundet av WTO på lik linje som Norge, USA mv.

WTO er verdens handelsorganisasjon og ble etablert i 1995. Den har per juni 2014 160 medlemsland (Wikipedia 2006). WTO-regelverket er et internasjonalt regelverk for den internasjonale handelen, og regelverket bygger på tre sentrale prinsipper:

Prinsippet om bestevilkår: De handelsbetingelser som gis ett medlemsland, skal også tilstås alle andre medlemmer (UD 2006).

Prinsippet om nasjonal behandling: De betingelser som gis importerte varer og tjenester etter at de har passet grensen, skal ikke være mindre gunstige enn hva som gis tilsvarende innenlandske varer og tjenester (ibid).

Det siste prinsippet er

Prinsippet om bindende forpliktelser: De betingelsene som gis som følge av forhandlinger, er bindende og kan bare endres i negativ retning for andre parter gjennom nye forhandlinger i WTO (ibid).

WTO-forpliktelser er grunnregler som partene i verdenshandelen må forholde seg til. UD (2014) skriver at «WTO-medlemskapet innebærer at alle må følge samme kjøreregler for handel over landegrensene.» Dette innebærer at, selv om EU står fritt til å ilegge straffetoll

på norsk laks etter sitt eget regelverk, i og med at den er unntatt regelen om fri flyt av varer, så kan GATT-regelverket til WTO være i strid med EU sitt regelverk og i så måte nekte EU å ilegge straffetoll. GATT står for Agreement on Tariffs and Trade og var en internasjonal handelsavtale som ble signert i 1947. 23 stater undertegnet avtalen herunder Norge og trådte i kraft i 1948. Det var en generalavtale om toll og handel (Munthe og Store norske leksikon 2014). GATT ble omdannet til verdens handelsorganisasjonen, WTO i 1994.

4.0 Analyse

4.1.1 Lakseavtalen kommer under press og Danmark beskylder Norge for juks

NOU 2012:2 er en offentlig utredning fra utvalg oppnevnt av UD 7. januar 2010 (Europautredningen).

I NOU 2012:2, 676 står det at «Den første antidumpingsaken i 1990-1991 falt sammen med et kraftig fall i lakseprisene som fikk Fiskeoppdretternes salgslag (FOS) til å etablere en innfrysningsordning av laks i påvente av bedre priser». «Fiskeoppdretternes Salgslag (FOS) ble opprettet i 1978 og utviklet seg som en effektiv førstehåndsomsetter med betydelige investeringer i markedsbearbeiding» (NOU 2004:2, 172).

Dette ledet til det velkjente lakseberget. Forsøket ble mislykket og førte til at FOS gikk konkurs.

I NOU 2012:2, 675 heter det at «antidumpingstriden har vært tilbakevendende for eksporten av norsk laks til EU-markedet under EØS-avtalen som har ført med seg en rekke handelshemmende tiltak fra EUs side». De handelshemmende tiltakene teksten taler om er at det ble innført minstepris og volumkontroll og straffetoll. Dette førte til at Norge tapte markedsandeler i EU. For å imøtekomme dette kravet, ønsket Norge å inngå et kompromiss med EU. Dette åpnet for lakseavtalen (Veggeland og Aalerud 2011).

NOU 2012:2, 676 sier «Laksestriden blusset opp igjen på midten av 1990-tallet etter nye klager fra skotske og irske oppdrettsorganisasjoner. På denne tiden opplevde den norske oppdrettsnæringen fortsatt sterk vekst i produksjonen, og det var tidvis et misforhold mellom produksjon og etterspørsel, ikke minst i det europeiske markedet. Dette bidro til å true lønnsomheten til de irske og skotske lakseoppdretterne». Bakgrunnen for dette er at EU i

1989, mottar dumpingklage fra Skottland. Som svar til dette innfører EU minstepris i enkelte perioder fra november 1991 til ut januar 1994. I 1995 kommer skottene med en ny dumpinganklage for EU. EU innfører på nytt en minstepris på norsk laks til ut juni 1996. 1997 ble lakseavtalen etablert for å «unngå en antidumping og subsidieavgift på til sammen 13,65 prosent mot norsk oppdrettslaks» (Veggeland og Aalerud 2011, 43).

Videre heter det i NOU 2012:2, 675, «i tidsrommet 1989 til 2008 har det kun i korte perioder vært handel uten en eller annen form for proteksjonistiske tiltak eller trussel om slike, som har påvirket handelen». Store norske leksikon (2009) definerer proteksjonistiske tiltak som «importtoll, importforbud og andre handelspolitiske virkemidler som tar sikte på å beskytte innenlandsk produksjon mot konkurranse fra andre land.» De korte periodene det er tale om er desember 2004/januar 2005 og en periode i den nyere tid på ca. 15 måneder (UD 2009). Selv om periodene er korte, gir slike tiltak langsiktige virkninger. Det tar f.eks. tid å vinne tilbake tapte markedsandeler.

Det heter videre «Laksenæringen har en struktur som gjør den svært utsatt for handelskonflikter. Lønnsomheten i næringen er syklisk, med gjentatte perioder med små marginer og begrenset lønnsomhet, men også med tilsvarende perioder med høye priser og god lønnsomhet. Laksenæringen har dette til felles med shipping, aluminium og skogprodukter» (NOU 2012:2, 676). Konteksten til dette er at avtalen kom under press med svingende laksepriser. «Markedsprisen lå stort sett under minsteprisen og dette medførte at eksportørene måtte ty til omgåelser for å få fisken inn i markedet» (Veggeland og Aalerud rapport 2011, 43). Danmark mener at norske eksportører jukset når det gjaldt laks. Hvorvidt dette var en lovlig tilpassing eller en illojal/straffbar omgåelse er uklart. Frank M. Rossavik skriver om tre uheldige forhold for laksenæringen:

Det første er omfanget. Danske tollmyndigheter anslo at norske eksportører unndrar fem kroner per kilo i gjennomsnitt. Er anslaget rett, er dansk tollvesen blitt snytt for 250 millioner kroner på et halvt år (Rossavik 2002).

Det andre er bredden. En av de offisielle norske forsvarslinjene er at det bare er mindre og useriøse aktører som jukser. Viseregionsjef Steen Christensen sa til Aftenbladet 07.januar 2002 at jukset tvert imot er meget bredt, dvs. at også presumptivt seriøse aktører jukser (Rossavik 2002).

Det tredje er metoden. Man kan som nevnt skille mellom straffbart juks, omgåelse og lovlig tilpasning. Omgåelse er formelt lovlig, men ofte i strid med lovens formål. I henhold til det juridiske legalitetsprinsippet er dette straffefritt selv om det er etisk betenkelig. Å selge laks til EU under minstepris er i seg selv kun et avtalebrudd. Selskapene kan risikere å bli fratatt eksportavtalene sine som følge av et slikt mislighold. Dette vil nok oppleves som en «straff» selv om det bare er en misligholdsbeføyelse. Minsteprisen kan omgås på mange måter. Men de danske tollerne mener eksportørene primært jukser ved å føre dobbelt sett papirer, ett som viser reell salgssum, og ett til tollbetjentene som feilaktig viser at fisken selges til avtalt minstepris (ibid).

Det siste er tollsvindel og straffbart.

Ogne Øyehaug skriver at

EU mener også at de har avdekket omgåelser av lakseavtalen med EU. Det er bakgrunnen for at EU vurderer å si opp lakseavtalen og innføre straffetoll i stedet. En eventuell straffetoll kan oppdretterne komme til å slite med ut året, selv om straffetollen skal erstatte lakseavtalen som utløper i september 2002. Årsaken er at EU er i ferd med å granske laksemarkedet, en granskning som kan vare i inntil ni måneder, kanskje et helt år (Øyehaug 2002).

NOU 2012:2, 676 sier «Det er i stor grad EU som bestemmer når norsk oppdrettsnærings adferd er skadelig for EU og hvordan dumpingmarginer regnes ut. Selv om EU formelt sett har retten på sin side, så ses det ofte på som uønsket også fra EU å innføre handelsregulerende tiltak». For eksempel er det EU selv som bestemmer om laksen er billig og om laksen er dårlig, ikke Norge og EU sammen. Ordlyden er delvis riktig da det er WTO som EU er forpliktet til og som har det siste ordet etter folkeretten. Dumpingmargin er ifølge UD (2009) forskjellen mellom «eksportørens pris til hjemmemarkedet og den pris han får ved eksport av produktet. Prisene skal sammenlignes på samme handelsnivå (f.eks. til grossist) og for transaksjoner med samme kvanta (ev. justert for kvantumsrabatter).»

4.1.2 «Frivillig avtale»

I NOU 2012:2, 676 står det «EU kan begrense tilførselen av norsk laks til EU gjennom forskjellige former for avgifter, kvoter, minstepris og kombinasjoner av disse uavhengig av om tiltakene implementeres av EU eller fra norsk side etter en såkalt «frivillig avtale»».

Den «frivillige avtalen» som omtales i ordlyden er at Norge har blitt med i en avtale frivillig for å unngå kvoter og en ny dumpingsak, ved at EU har gitt Norge alternativer om forskjellige måter å prise laksen på. For eksempel kan Norge ha fått en øvre pris som de må forholde seg til og inni den prisen er det en avgift som EU skal ha. Et eksempel kan være at Norge får selge laks til 100 kr, hvorav 25 kr er avgift, eller at prisen er 100 kr og avgiften er 0 kr. Norges strategi er å gå inn i den frivillige avtalen og derved selge laksen til 50 kr og ha en avgift på 25 kr som da blir 75 kr til sammen. Den frivillige avtalen sikrer også Norge stabile rammevilkår for norske lakseeksportører (Bergens Tidende 2003).

Et annet spørsmål en kan stille seg er hvor «frivillig» avtalen egentlig er. På en måte er den ufrivillig ved at Norge ikke har så mange alternativer for å unngå kvoter eller en ny dumpingsak. I juridisk forstand så er alle avtaler frivillige. Frivillighet er basert på enighet. Denne avtalen har imidlertid klare elementer av tvang i seg.

Avgift er ifølge Store norske leksikon (2014) en betegnelse på en «indirekte skatt som er knyttet til bestemte varer og tjenester med mål om å styre eller begrense forbruket, eller som er knyttet til bestemte handlinger eller lignende.» Avgift på laks er for å begrense at den selges den til altfor lave priser på EU-markedet. Kvote er en tildelt mengde som begrenser hvor mye av en vare og en tjeneste kan selges. EU kan si til Norge at de kan selge kun en viss mengde med laks. Minstepris vil si at prisen er på et minimum. En vare eller en tjeneste kan ikke selges under en viss pris.

4.1.3 Lovendring av fiskeeksportloven §5

NOU 2012:2, 676 sier at «Lakseavtalen var ment som en straffereaksjon fra EUs side og innebar blant annet bestemmelser om minstepriser for ulike lakseprodukter, en økning av eksportavgiften og tak for den norske lakseeksporten. Eksportører som ikke sluttet seg til eller overholdt avtalen ble pålagt Kommissjonens foreslåtte straffetoll og subsidieavgift.» Konteksten til dette er at eksportørene måtte gå inn i en egen avtale, en såkalt «undertaking» med EU-kommisjonen om å overholde minsteprisene (Nærings- og fiskeridepartementet 1999). Om de ikke overholder avtalen, vil de bli pålagt straffetoll. Videre skriver nærings-

og fiskeridepartementet (1999) at det er lagt opp til for å lette gjennomføringen av avtalen er det lagt opp til kvartalsvise konsultasjoner mellom EU og norske myndigheter. 1. juli 1997 ble lovendring av fiskeeksportloven § 5 trådt i kraft. «Paragraf 5 ble endret med spesielt sikte på å etablere hjemmel til å fastsette forskrift om økt eksportavgift dersom lakseeksporten overskrider de avtalte indikative tak» (Nærings- og fiskeridepartement 1999). Dette ble aldri aktuelt, men det hadde ført til at eksportavgiften hadde økt fra 3 til 6 prosentpoeng, jfr. lakseavtalen pkt. 2.

NOU 2012:2, 676 sier «Økningen av eksportavgiften fra 0,75 til 3 prosent hadde en dobbel hensikt. I tillegg til å gi EU-oppdretterne en viss beskyttelse ble det nemlig skaffet til veie penger til en større markedsføringsinnsats som skulle øke etterspørselen etter laks i EU». Konteksten til denne er at «avtalen regulerer markedsadgangen for norsk laks til EU de neste fem årene mot at norsk fiskerinæring pålegges visse begrensninger i forhold til EU-markedet» (Nærings- og fiskeridepartementet 1999, 16). I følge Torben Foss var

partenes intensjon med avtalen todelt, ved at formålet delvis var å øke etterspørselen etter laks i EU gjennom markedsføringstiltak og dels å virke som en alternativ straffereaksjon mot at den norske oppdrettsnæringen hadde dumpet laks i det europeiske markedet. Selv om verken NOUen eller Foss nevner det så åpner faktisk lakseavtalen i pkt. 2 for at Norge må innføre en eksportavgift på hele 6% (Foss 2011, 24).

I NOU 2012:2, 676 heter det «Avtalen la sterke restriksjoner på handelen med laks til EU. Den medvirket også til at norske myndigheter gjennomførte reguleringer både for oppdrettere og eksportører gjennom fôrkvoter og endringer i eksportforskriften. I tillegg innebar avtalen et betydelig merarbeid for eksportørene. En rekke bedrifter ble også i perioden strøket av EUs godkjente liste». Konteksten er at en fôrkvote måtte innføres både av hensyn til produksjonen her hjemme i Norge og for å kunne bidra til å stabilisere markedet (Fiskeridepartementet 1996).

4.1.4 EUs safeguard-tiltak

Like etter at lakseavtalen utløp i 2003, innførte EU beskyttelses-tiltak i såkalte «Safeguard», grunnet lave priser sommeren 2003. Dette skjedde samtidig som den norske eksporten til EU økte (Veggeland og Aalerud 2011). Safeguard-tiltak innebærer importkvote og toll på det kvantum som overstiger kvoten (UD 2007). Den norske eksportavgiften etter lakseavtalen, ble da i realiteten byttet ut med importtoll fra EU.

Safeguard-tiltak er rettet mot et bestemt produkt og ikke mot et bestemt land. Det vil si at «alle eksportører av oppdrettslaks til EU, inkludert Norge, kunne dermed i prinsippet bli rammet» (Veggeland og Aalerud 2011, 44). I august 2004 innførte Kommisjonen midlertidige safeguard-tiltak i form av tollkvoter for import av oppdrettslaks. De midlertidige safeguard-tiltakene skulle egentlig vare til februar 2006, men ble opphevet fra 07. desember 2005, med grunnlag i at Danmark anket laksevedtaket inn for Ministerrådet. Dette viste at Danmark var på linje med Norge i laksesaken, noe som kan ha sammenheng med at Danmark er avhengig av lakseimport fra Norge (Svalastog 2005). EU kommisjonen arbeidet med å innføre safeguardregime (kvote kombinert med minstepris) (Veggeland og Aalerud 2011). I følge nærings- og fiskeridepartementet (2005) oppfattes dette å være et proteksjonistisk tiltak for å beskytte deler av havbruksnæringen i Skottland og Irland.

4.1.5 Tvisteløsning i WTO om EUs anti-dumping tiltak mot norsk laks

Frem til 2003 forhandlet Norge bilateralt med EU. I 2003 gjorde man et strategisk veivalg ved å bringe saken inn for WTO. I NOU 2012:2, 676 heter det «Lakseavtalen ble opphevet i mai 2003. I kjølvannet av lakseavtalen har EU kommet med flere beskyldninger om dumping av norsk laks på det europeiske markedet. I januar 2006 vedtok EU å innføre endelige antidumpingtiltak mot norsk laks gjennom forskjellige minstepriser.» Konktesten til denne er at Norge dumper prisen på norsk laks og selger den til altfor lave priser. Dette førte til at det kom beskyldninger mot Norge. Minsteprisene kom i sek ulike former. Antidumpingtiltak EU innførte i 2006 skulle ha en varighet på fem år. Dette ble innført på bakgrunn av klager fra skotske oppdrettere. I februar 2006 beslutter regjeringen å ta EUs antidumping mot norsk laks inn for WTO, etter at drøftelser med EU om en gjensidig akseptabel løsning ikke har ført frem (UD 2007b). Norske myndigheter mener at det var brudd på WTO-regelverket. Norge bestred at de hadde solgt norsk laks til en lavere pris enn hva den koster å produsere. Torben Foss belyser tre forhold ved WTO-avtalen som gjør organisasjonen sentral for internasjonal handel:

Det ene er at avtalen oppstiller regler for gjennomføring og overvåking av det regelverket som medlemslandene er enige om gjennom tidligere avtaler (Foss 2011,16).

Det andre er at avtalen etablerer et organ for løsning av handelskonflikter. Et eksempel på organets funksjon er lakseavtalen mellom Norge og EU, hvor Norge brakte EUs dumpingtiltak mot norsk laks inn for tvisteløsning i WTO (Foss 2011,16).

Det tredje er at avtalen innebærer et forum for forhandlinger mellom stater. Norge er medlem i WTO og har derfor mulighet til å ta opp tvister med andre medlemsland (Foss 2011,16).

Ifølge Veggeland og Aalerud (2011) utgjør tvisteløsningsmekanismen en av hovedpilarene i WTO, og denne mekanismen inneholder rettslige prosedyrer medlemslandene kan anvende for å få andre medlemsland til å overholde sine forpliktelser. Norge tok etterhvert i bruk disse rettslige prosedyrene mot EU.

Tvisteløsningsmekanismens betydning etter Veggeland og Aalerud (2011) er at medlemslandene kan kreve at WTO skal vurdere om et annet land bryter sine avtaleforpliktelser, videre innledes tvisteløsning med konsultasjoner. 17. mars 2006 ber Norge formelt om konsultasjoner i WTOs tvisteløsningsmekanisme (UD 2007b). 12. mai holder Norge og EU konsultasjoner i WTOs tvisteløsningsmekanisme (ibid). Konsultasjon defineres etter Stortingets ordbok som et møte hvor en søker råd eller veiledning (Stortinget u.å.). Videre skriver Veggeland og Aalerud (2011, 47) at «blir ikke partene enige, oppnevnes et WTO-panel som vurderer saken rettslig». Dialog med EU-kommisjonen førte ikke frem med en minnelig løsning og derfor ønsket Norge at WTO opprettet et panel på grunn av at Norge mente at EUs antidumpingtiltak var i strid med WTO-regelverket og «ønsker en uavhengig vurdering av et WTO-panel» (UD 2006). Etter de rettslige prosedyrene ble det oppnevnt et uavhengig WTO-panel «for å vurdere EUs anti-dumping tiltak mot norsk laks» (Veggeland og Aalerud 2011, 47). Norge mente at EU måtte fjerne antidumpingtiltaket. Norge vant saken, men EU fjernet ikke tiltaket før et halvt år senere. Norge fikk medhold på 22 punkter som WTO-panelets rapport fastslo at EUs antidumpingtiltak mot norsk

oppdrettslaks er i strid med WTO-regelverket (UD 2007b). EU fikk medhold i 15 punkter. Norge vant blant annet frem på et sentralt punkt, ifølge UD (2007a). Dette punktet gjelder hvilke EU-bedrifter som skulle ha vært undersøkt for å se om de hadde lidt skade på grunn av norsk eksport. Det er samtidig de som skulle ha støttet klagen mot norske bedrifter. Kommisjonen valgte å begrense undersøkelsen til noen få skotske oppdrettere som hadde klaget, som utgjør 2,77 prosent av EUs laksemarked, når de egentlig skulle ha vurdert situasjonen for hele EU-industrien. EU iverksatte således undersøkelsen uten tilstrekkelig støtte i egen industri, og konklusjonene om at egen industri var skadet ble derfor feil. Grunnlaget for hele dumpingundersøkelsen falt derfor bort.

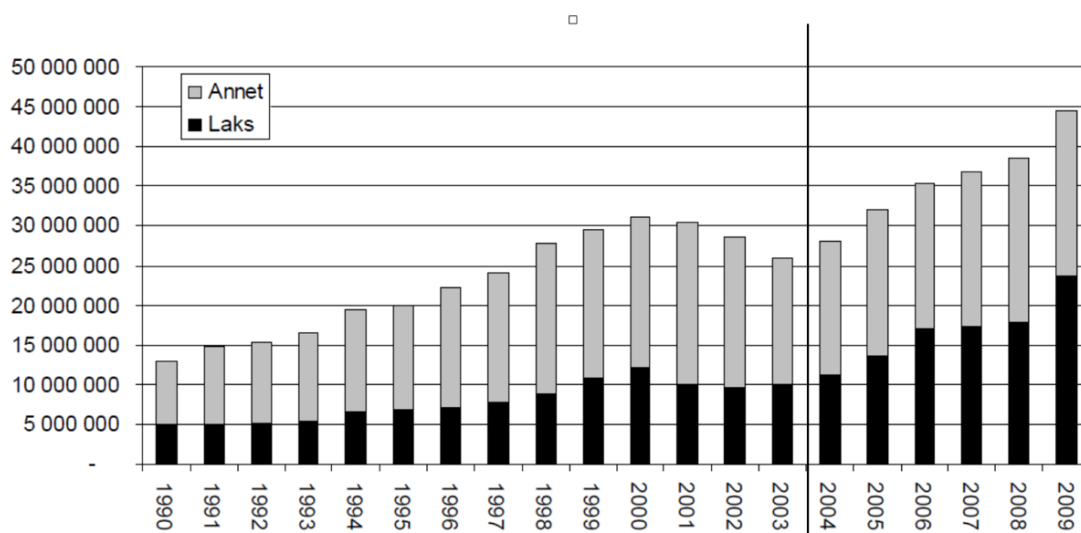
UD (2007a) skriver også at panelet fant en rekke feil ved EUs beregning av kostnadene til norske bedrifter, noe som har betydning for hvorvidt det forekommer dumping eller ikke. Også beregningen av minsteprisene underkjentes. Norge fikk således fullt medhold i WTO.

4.1.6 Bakteriesykdommer – betydelige økonomiske tap

Norsk lakseeksport var lavere i 2003/2004 da lakseavtalen opphørte i forhold til årene før. Spørsmålet er om dette skyldes oppsigelsen eller andre forhold. Andre nærliggende forhold er valutasvingninger og sykdommer.

Når det gjelder sykdommer står det i NOU 2012:2, 677 at «Økningen i perioden har vært på hele 400 000 tonn, fra ca. 60 000 tonn i 1991 til ca. 460 000 tonn i 2010. At veksten i norsk eksport til EU i tidsrommet har vært formidabel betyr imidlertid ikke at det er tale om en ubekymret og sammenhengende vekst. Det har vært perioder med store individuelle tap for produsentene. Norske banker som investerte i oppdrettsnæringen på slutten av 1990 tallet, har også blitt påført betydelige tap». Konteksten her er at selv om det har vært en stor økning av laks så har det ikke alltid vært en lønnsom vekst. På 1990-tallet var bakteriesykdommer et omfattende problem i norsk oppdrettsnæring (Evensen, et al. 2004). Dette førte til at flere selskaper fikk betydelige økonomiske tap, med påfølgende konkurser. Disse bakteriesykdommene var blant annet furunkulose og kaldtvannsvibriose. «Furunkulose kan angripe alle arter laksefisk, men er også beskrevet hos andre fiskearter» (Håstein 2013). «Det er en «stress» -bakterie som ligger latent hos mange lakser som kan bryte ut på laksen når det røyner på» (Bøhle u.å.). Videre skriver Bøhler (u.å.) at «laksen kan få sår og byller (furunkler) i huden, dødeligheten er stor både i ferskvann og i sjøvann.» Kaldtvannsvibriose

er en sykdom som er påvist hos laks, regnbueørret og torsk. Den er forårsaket av *Vibrio salmonicida* (Håseth 2013). Furunkulose er ufarlig for mennesker. Kaldtvannsvibriose er også kjent som hitrasjuke (Jenssen 2012). Videre står det at den i mange år var en av de mest tapsbringende sykdommer i norsk fiskeoppdrett, dette gjorde at også norske banker som hadde investert i oppdrettsnæringen på slutten av 1990-tallet har også blitt påført betydelige tap. Vaksiner ble tatt i bruk tidlig 1989-/1990-tallet, tallet gikk deretter ned og det var svært få utbrudd på slutten av 1990-tallet (Veterinærinstituttet 2015). Nærings- og fiskeridepartementet (2013) skriver at Norge innførte et omfattende kontrollsystem på slutten av 1990-tallet. «Kontrollsystemet baserer seg på kontroll med og registrering av legemiddelbruk, etablering av tilbakeholdelsestider som sikrer at fisk ikke kan slaktes før etter en fastsatt tid etter avsluttet medisinerings, og analyser for rester av legemidler i oppdrettsfisk» (Nærings- og fiskeridepartementet 2013). Videre skriver Nærings- og fiskeridepartementet (2013) at «dette norske kontrollsystemet følger EUs regelverk, og er i samsvar med internasjonale retningslinjer på området og blir overvåket og revidert av EFTA sitt overvåkingsorgan (ESA).» Etter min oppfatning må dette forstås som at laksesykdommer lenge har vært, og fortsatt er en problemstilling, men at de har blitt håndtert før, under og etter lakseavtalen uten at det har påvirket omsetningen nevneverdig.

Figur 1.1 Norsk eksport av laks og annen sjømat 1990–2009 (verdi i 1000 NOK)¹⁸

Lakseavtalen opphørte

Figur 1.1 hentet fra rapporten «Sjømat og handelsrestriksjoner» s. 20.

Figuren 1.1 viser at det var nedgang i perioden 2001 til 2003. Årsaken er at lakseeksporten har gitt Norge betydelig lavere inntekt. Nina Rolsdorph (2004) skriver at hovedårsaken er redusert pris på laks og ikke lakseavtalen som sådan. Dette tolker jeg som at Rolsdorph ikke legger så stor vekt på valutasvingninger. En forklaring til dette er nok at laksenæringen er kjent for å benytte seg av valutasikringsmekanismer og statlige eksportgarantiordninger.

I NOU 2012.2, 677 står det at «det kan også argumenteres for at EUs minstepriser i perioder har bidratt til å holde prisene på et høyt nivå, som kan ha vært gunstig for alle lakseoppdrettere». En av faktorene kan være at i enkelte perioder så har markedsprisen vært under minsteprisavtalen som har gjort at det har vært gunstig for alle lakseoppdrettere. Laksen har da blitt solgt dyrere på EU-markedet. I og med at Norge er en dominerende aktør på dette laksemarkedet, har dette også vært til fordel for irske og skotske oppdrettere som har kunnet legge seg tett oppunder den norske minsteprisen. Taperne har i et slikt perspektiv vært forbrukerne, mer enn produsentene.

4.1.7 EØS-avtalens protokoll 9 artikkel 4,3

I NOU 2012, 677 står det «når det gjelder forholdet til EU, inneholder EØS-avtalens protokoll 9 en egen bestemmelse (artikkel 4, 3) hvor det heter at «Avtalepartene skal gjøre sitt beste for å sikre konkurransevilkår som gjør det mulig for de andre avtalepartene å avstå fra å anvende anti-dumpingtiltak og utjevningstoll.» Dette er en nokså vag bestemmelse som gir avtalepartene et relativt vidt tolkningsrom. Like fullt representerer bestemmelsen en juridisk norm som – sammenholdt med EØS-avtalens bestemmelse om lojalitetsplikt partene imellom – nok har bidratt til at Kommisjonen har vist større vilje til å finne andre løsninger enn straffetoll. At vurderinger knyttet til respekt for EØS-avtalen har spilt en betydelig rolle i så måte, bekreftes også av aktører på EU-siden.» Konteksten er at frihandel er sentralt i EU og at EU egentlig ser på enhver handelshindring som et onde. Bestemmelsen i EØS-avtalens protokoll 9, artikkel 4,3 omhandler hvordan antidumping skal håndteres i sjømatnæringen.

I NOU 2012, 677 heter det «Forsvar mot antidumpingtiltak var også et sentralt punkt for Norge under fremforhandlingen av EØS-avtalen. Norge og EFTA-siden ønsket at antidumpingtiltak skulle opphøre som rettslig institusjon partene imellom, ikke bare på

industri sektoren, men også innen fiskeri- og havbrukssektoren.» Konteksten er at det ikke var mulig å oppnå et slikt resultat, fordi EU mente at «først når de rettslige rammene omkring offentlig bistand til næringene var helt like, kunne en frafalle antidumping-virkemiddelet totalt» (Foss 2011, 22).

4.1.8 Norge og antidumping i USA

Laksestriden med EU hadde sin parallell i USA. I NOU 2012:2, 677 står det: «På tross av nesten 20 år med antidumpingstrid med EU har altså eksporten av norsk laks til EU økt betraktelig. Situasjonen i det amerikanske markedet er veldig annerledes. Her er antidumpingtoll på 23,8 prosent og en subsidiertoll på 2,27 prosent siden 1991 gjort at hel fersk laks fra Norge har vært så godt som ute av det amerikanske markedet. Gjentatte forsøk for å få amerikanerne til å oppgi sin straffetoll har ikke lyktes.» NOUen (2012:2, 684) svarer på dette selv ved å skrive «Norge har lyktes i å øke fiskeeksporten til EU på tross av handelssanksjoner», men det har ikke funnet noen tilsvarende løsninger overfor USA. USA har hatt en dumpingavgift på rund laks som har vært pålagt norske eksportører siden 1991 (Ludvigsen 2004). Bakgrunnen for straffetollen skyldtes at USA mente at norsk laks var dumpet på det amerikanske markedet og i tillegg subsidiert (Aftenposten 2011). Det amerikanske markedet er i praksis stengt for rund fryst laks i Norge (Ludvigsen 2004). Innenriks sjøfart i USA er forbehold innlendinger som gjør at det er av stor betydning for Norge. USA valgte å fjerne straffetollen i 2012, 20 år etter at den ble innført.

NOU 2012:2, 677 sier «Forskjellen mellom antidumpingtiltakene i USA og EU skyldes nok dels at EUs antidumpingtiltak også har hatt negative konsekvenser for EUs fiskeforedlingsindustri og at man derfor har bestrebet seg på å finne mer lempelige løsninger enn høyere tollsatser. Forskjellen på det rettslige plan kan også tenkes å ha spilt inn, og det kan se ut som om EØS-avtalen skaper et press mot å finne en løsning som man ikke har sett i forholdet til USA.» NOUen svarer på dette selv ved å skrive

EØS-avtalen er med på å skape en politisk og institusjonelt press mot å finne løsninger på konfliktene, men Utvalget ser samtidig at det er en rekke forhold som har betydning for utfallet av slike handelskonflikter (NOU 2012:2, 685).

NOU 2012:2, 677 sier «Norge har ingen avtalebaserte særordninger med USA når det gjelder antidumping, og det er derfor utelukkende WTO-regelverket som legges til grunn.» Konteksten er at «både EU og USA følger WTO-regelverket, der de samme generelle reglene for når en importvare kan pålegges en antidumpingavgift eller en utjevningsutgift for subsidier» (Foss 2011, 22).

Etter mitt syn virker det som at Norges vellykkede strategi ved å bringe laksestriden med EU inn for WTO også var vellykket i strid med USA noen år senere.

4.1.9 Laksestriden avsluttes

I NOU 2012:2, 675 heter det at «I juli 2008 vedtok EU å oppheve sine antidumpingtiltak mot norsk laks, og eksporten av norsk laks til EU er i dag kun gjenstand for ordinære tollsatser.» Konteksten til dette er at WTO anså EU for å ha brutt frihandelsforpliktelsen i avtalen. EU står ikke lenger fritt til å legge straffetoll på norsk laks. Ifølge Torben Foss (2011) har EU-kommisjonen tradisjonelt sett en «pacta-sunt-servanda» holdning til inngåtte forpliktelser slik som WTO-avtalen. Videre skriver han (2011, 23) at «Dens egen eksistens er jo helt avhengig av at medlemsstatene respekterer regelsystemene.» «Pacta-sunt-servanda» står i Wien-konvensjonen art. 26 og betyr direkte oversatt at avtaler skal holdes. Ruud og Ulfstein (2011, 96) skriver at «dette er viktig for å sikre stabiliteten i internasjonale forhold og en lojalitetsplikt mellom partene.» EU forholder seg således lojalt til WTO-avtalen, selv om irsk og skotsk laksenæring ønsker en mer pågående og proteksjonistisk laksepolitikk.

Dette er utdypet i NOU 2012:2, 676 som sier at «den nesten 20 år lange laksestriden med EU har sin bakgrunn i at skotske og irske lakseoppdrettere med ujevne mellomrom har anklaget Norge for å dumpe laks på det europeiske markedet. Anklagene har ført til at EU på grunnlag av dumpingundersøkelser av den norske oppdrettsnæringen har innført antidumpingtiltak mot norsk laks. Tiltakene har i hovedsak kommet i form av minstepriser, men i perioder har også norsk lakseeksport til EU blitt møtt med kvoter og ekstra toll/avgifter.» Konteksten her er at på midten av 90-tallet opplevde den norske oppdrettsnæringen fortsatt sterk vekst i produksjonen, og at det tidvis var et misforhold mellom produktiviteten og etterspørselen på markedet, spesielt i det europeiske markedet. Dette bidro til å true lønnsomheten til EUs egne hjemmeprodusenter. Skotske og irske

lakseoppdrettere klaget derfor i 1996 på den norske oppdrettsnæringen inn for EU-kommisjonen, med anklager om at næringen dumpet laks i det europeiske markedet, samt at det hadde funnet sted en konkurransevridende subsidiering av den norske oppdrettsnæringen (Foss 2011). Lakseavtalen var et alternativ til straffetoll og utjevningsavgift (ibid).

4.1.10 Avsluttende om laksestriden

NOU 2012:2, 677 sier «Det er imidlertid vanskelig å bedømme i hvilken grad striden med EU har vært tyngende for norsk oppdrettsnæring og hvorvidt veksten i eksporten til EU kunne ha vært enda større i perioden. Enkelte har tvert imot hevdet at striden har virket skjerpene på den norske lakseeksporten, blant annet ved at man har blitt tvunget til å tenke på hvordan man kan utvide markedsgrunnlaget for laks i og utenfor EU.» Viktige faktorer som spiller inn er fisesykdommer, priser, valutasvingninger er kontekster som må ses i lys av.

Ordlyden i NOU 2012:2, 677 sier at «Laksestriden har utvilsomt vært en økonomisk og administrativ utfordring for næringen og samtidig en lang og vanskelig prosess for norske myndigheter.» Konteksten er at lakseavtalen har innebåret negative konsekvenser for Norge ved at avtalen har vært under press da markedsprisen i EU i noen måneder ligget under lakseavtalens minstepris (Ludvigsen 2002). Avtalen i pkt. 3 er en golvprisklausul som fastsetter en minstepris. Dette har medført at næringen i Norge ikke kan selge til markedspris slik som konkurrentene (ibid). På den måten blir de utkonkurrert i EU. Lakseavtalen forbyr Norge å selge laks under minstepris som gjør at Norge taper markedsandeler. Avtalen har vært tyngende ved at lakseeksporten har blitt flyttet til andre produsentland og at de andre konkurrentlandene har vokst på bekostning av Norge (Øyehaug og Rossavik 2002). Øyehaug og Rossavik nevner ikke at golvprisklausulen har en mulighet til å gå lavere enn minsteprisen «under helt spesielle omstendigheter.» Det kan være at Norge ikke har valgt å påberope seg denne adgangen for å unngå tvist med EU. Statsråden Peter Angelsen (Stortinget 1998) sier at «mange aktører vil nok mene at den minstepris som næringen blir pålagt, har vært med på å redde økonomien til næringen.» Videre sier han at man «ikke skal se negativt på at næringen blir pålagt et system som er med og skaper prisbalanse, som jo er det vi har med lakseavtalen.»

I NOU 2012:2, 676-677 står det «Laksestriden har belastet næringen med store utgifter, men ser man på eksporttallene viser det seg at antidumpingtiltakene ikke har maktet å stanse veksten i norsk eksport av laks til EU». Konteksten er at det ble en kraftig vekst i eksporten til EU uavhengig av lakseavtalen (Veggeland og Aalerud 2011), og dermed var ikke avtalen til stor byrde for den norske laksenæringen.

I NOU 2012:2, 676 heter det «Om det blir kamp om avsetningen og prismekanismen brukes for å få salg, vil næringen igjen være sårbar. Det er ikke sikkert at næringens og myndighetenes kamp mot antidumpingvåpenet vil være like vellykket som i perioden 1993-2008 om vi får en ny periode med vedvarende lave priser på det europeiske markedet». Konteksten til denne er at det meste av markedet befinner seg utenfor Norges grenser i 150 land spredt over hele verden (Ludvigsen 2004) og da vil næringen bli sårbar på grunn av handelshindringer generelt. Dette går jeg ikke nærmere inn på.

I NOU 2012:2, 677 heter det «Uavhengig av den direkte økonomiske betydningen av antidumpingtiltakene er det likevel klart at laksestriden har skapt uklarhet og uforutsigbarhet omkring rammevilkårene for norsk oppdrettsnæring, noe som igjen har gjort det vanskeligere å arbeide langsiktig». Konteksten til dette er at på grunn av at fisk ikke er en del av EØS-avtalen, så vil det være en fare for at det vil oppstå igjen en ny laksesak og derfor vil det være vanskelig å kunne forutse og arbeide langsiktig. NOUen (2012:2, 684) selv skriver «Dette gir ustabile rammevilkår for en viktig næring i Norge.»

5.0 Konklusjon

Basert på analysen mener jeg at således følgende hovedpunkter skjedde da lakseavtalen formelt opphørte 28. mai 2003:

- Laksestriden har skapt uklarhet og uforutsigbarhet omkring rammevilkårene for norsk oppdrettsnæring, noe som igjen har gjort det vanskeligere å arbeide langsiktig. Det vil være en fare for at det vil oppstå igjen en ny laksesak og derfor vil det være vanskelig å kunne forutse og arbeide langsiktig fordi at fisk ikke er en del av EØS-avtalen

- EU innførte etter hvert antidumpingtiltak mot norsk laks som Norge brakte frem for WTO tvisteløsning.
- I 2008 vedtok EU å oppheve sine antidumpingtiltak mot norsk laks, og eksporten av norsk laks til EU er i dag kun gjenstand for ordinære tollsatser

6.0 Videre studier

Temaet mitt har vært interessant å skrive, flere elementer kunne jeg gått innpå nærmere, men på grunn av plassbegrensning vil det ikke la seg gjøre.

Blant annet det å trekke paralleller med antidumpingstriden i USA.

7.0 Litteraturliste

Aarbakke, Magnus. 2009. «Proteksjonisme».

<https://snl.no/proteksjonisme> (Lest 17.03.16)

Aftenposten. 2011. «Regjeringen til kamp mot amerikansk straffetoll».

<http://www.aftenbladet.no/nyheter/innenriks/Regjeringen-til-kamp-mot-amerikansk-straffetoll-1816472.html> (Lest 14.04.2016)

Arnesen, Finn. 2015. «Endringer i deltakerlovens aktivitetskrav – EØS-rettslige spørsmål». Oslo.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e8b2db9b0c9f4d8ab23d3e57db140dd7/betenking-arnesen---deltakerlovens-aktivitetskrav-mars-2015.pdf> (Lest 16.04.2016)

Bergens Tidende. 2003. «Lykkelig over lakseavtale med EU».

<http://www.bt.no/na24/Lykkelig-over-lakseavtale-med-EU-2420964.html> (Lest 07.04.2016)

Bøhle, Kristin. u.å. «Syke av stress».

<http://ndla.no/nb/node/50419> (Lest 19.04.2016)

Europautredningen. u.å. «Om utvalget».

<http://www.europautredningen.no/om-utvalget/index.html> (Lest 07.04.2016)

Evensen, Øystein, Olav Breck, Brit Hjeltnes, Frank Nilsen, Merete Bjørgan Schrøder og Tore Håstein. 2004. «Helse-/sykdomsproblemer hos norske oppdrettsarter». Oslo.

<http://www.forskningsradet.no/csstorage/vedlegg/Fiskehelserapport.pdf> (Lest 09.04.2016)

EØS-loven. 1992. Lov av 27.11.1992 nr. 23 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-11-27-109?q=eøs-loven> (Lest 19.05.2016)

Fiskeridepartementet: *Avtale om en løsning av laksesaken*. Tilsendt fra Nærings- og fiskeridepartementet, hhv én norsk versjon.

Fiskeri- og kystdepartementet. 2007. «Strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring».

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fkd/vedlegg/diverse/2007/l-0531-b.pdf>.

(Lest. 25.03.2016).

Forente Nasjoner. 1969. *Vienna Convention on the Law of Treaties*. Forente Nasjoner

Foss, Torben. 2011. «Analyse av Norges avtaler og samarbeid med EU på fiskeriområdet».

<http://www.europautredningen.no/wp-content/uploads/2011/04/Rap4-fisk.pdf>.

(Lest 20.05.2016)

Håstein, Tore. 2013. «Fiskesykdommer».

<https://snl.no/fiskesykdommer> (Lest 09.04.2016)

Jacobsen, Dag Ingvar, 2015 *Hvordan gjennomføre undersøkelser*, 3. utgave, Oslo.

Cappelen Damm Akademisk

Jenssen, Magnhild. 2012. «Kan lære av laksesykdom».

<http://forskning.no/fisk-fiskehelse-fiskesykdommer-oppdrett/2012/01/kan-laere-av-laksesykdom> (Lest 10.04.2016)

Johansen, Stian Øby, Per Botolf Maurseth, Hege Medin, Arne Melchior, Ulf Sverdrup og Marcus Gjems Theie. 2014. «Transatlantisk frihandel og Norge» Rapport nr. 7. Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Oslo.

<http://www.intrafish.com/incoming/article1402211.ece>. (Lest 15.04.2016)

Justis- og beredskapsdepartementet. 2004. *Lovregulering av strømavtaler sluttet med forbrukere*. NOU 2004:4. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2004-2/id383676/> (Lest 12.04.2016)

Kommunal- og regionaldepartementet. 2004. *Effekter og effektivitet. Effekter av statlig innsats for regional utvikling og distriktpolitiske mål*. NOU 2004:2

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2004-2/id383676/?ch=1&q=> (Lest 20.05.2016)

Ludvigsen, Svein. 2002. «Hovedlinjer i havbrukspolitikken». Tale/innlegg. Regjeringen Bondevik II. Fiskeridepartementet.

https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/hovedlinjer_i_havbrukspolitikken/id265671/ (Lest 12.04.2016)

Ludvigsen Svein. 2004. «Antidumping – never again!». Tale/innlegg. Regjeringen Bondevik II. Fiskeridepartementet.

https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/antidumping_-never_again/id268080/ (Lest 25.03.2016)

Munthe, Preben og Store norske leksikon. 2014. «GATT».

<https://snl.no/GATT> (Lest 19.04.2016)

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. u.å. «Kort om NILF».

http://nilf.no/om_nilf/Kort_om_NILF (Lest. 02.04.2016)

Nærings- og fiskeridepartementet. 1997. *Perspektiver på utvikling av norsk fiskerinæring*. Mld. St. 51 (1997-1998). Oslo: Nærings- og fiskeridepartement

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-51-1998-/id191859/> (Lest 19.05.2016)

Nærings- og fiskeridepartementet. 1999. *Om gjennomføring av råfiskloven og eksportloven i 1997 og 1998*. Mld. St. 23 (1999-2000). Oslo: Nærings- og fiskeridepartement

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-1999-2000-/id192738/?ch=4> (Lest 19.05.2016)

Nærings- og fiskeridepartementet. 2005. *Marin næringsutvikling*. Mld. St. 19 (2004-2005). Oslo: Nærings- og fiskeridepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-19-2004-2005-/id406687/> (Lest 19.05.2016)

Nærings- og fiskeridepartementet, 2014. «Norge i det indre marked».

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/nfd---innsiktsartikler/handel-i-eos/norge-i-det-indre-marked1/id641687/> (Lest 19.02.2016)

Nørgaard Varpe, Kjersti, 2014. «Norge er EUs største leverandør av sjømat»

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-er-eus-storste-leverandor-av-sjoma/id749362/> (Lest 28.01.2016)

Statistisk sentralbyrå. 2004. «Mot bedre tider for lakseeksporten?».

<https://www.ssb.no/utenriksokonomi/artikler-og-publikasjoner/mot-bedre-tider-for-lakseeksporten> (Lest 16.04.2016)

Ruud, Morten og Ulfstein, Geir, 2011 *Innføring i folkerett*, 4. utgave, Oslo.

Universitetsforlaget

Rossavik, Frank M. 2002. «Laks betyr krangel.

<http://www.aftenbladet.no/nyheter/okonomi/Laks-betyr-krangel-2716741.html>
(Lest 22.04.2016)

Store Norske Leksikon. 2014. «Avgift».

<https://snl.no/avgift> (Lest 07.04.16)

Stortinget. 1998. «Møte tirsdag den 08. desember 1998 kl. 10.00» Sak nr. 3. 1998.

<https://www.stortinget.no/nn/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referat/Stortinget/1998-1999/981208/3/> (Lest 12.04.2016)

Utenriksdepartementet. 2000. «Lakseavtalen med EU».

https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/lakseavtalen_med_eu/id259894/ Lest
03.02.2016

Utenriksdepartementet. 2006. «Kort om WTO»

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kort-om-wto/id88281/> (Lest
02.04.2016)

Utenriksdepartementet. 2007a. «Handelspolitiske tiltak mot import av laks fra Norge til EU».

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/handelspolitiske-tiltak-mot-import-av-laks/id440294/> (Lest 15.03.2016)

Utenriksdepartementet. 2007b. «WTO-panelet gir Norge medhold i laksesaken». (Pressemelding) Nr. 136/07. Dato: 16.11.2007.

https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/wto_medhold/id489906/ (Lest 23.04.2016)

Utenriksdepartementet. 2009. «Lakseavtalen mot EU i WTO. Vanlige spørsmål og svar».

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/ud---innsiktsartikler/svar/id489966/> (Lest 17.03.16)

Utenriksdepartementet. 2010. «Tvisteløsning – WTOs «tenner»».

https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/ud---innsiktsartikler/sletting/nyhetsbrev_tidligere/tvistelosning--wtos-tenner-/id611156/
(Lest 19.04.2016)

Utenriksdepartementet. 2012. *Utenfor og innenfor – Norges avtaler med EU*. NOU 2012:2.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-2/id669368/> (Lest
15.03.2016)

Veggeland, Frode og Ellen Henrikke Aalerud. 2011. «Sjømat og handelsrestriksjoner. Metoder for å forenkle handelen».2011-1.

<http://nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2011/r201101hele.pdf>. (Lest. 10.03.2016)

Veterinærinstituttet. 2015. «Fakta om: Kaldtvannsvibriose hos laks».

<http://www.vetinst.no/Faktabank/Kaldtvannsvibriose> (Lest 10.04.2016)

Wikipedia. «Handelsorganisasjon».

https://no.wikipedia.org/wiki/Verdens_handelsorganisasjon (Lest 19.04.2016)

Øyehaug, Ogne. 2002. «Straff truer for gamle laksesynder».

<http://www.bt.no/na24/Straff-truer-for-gamle-laksesynder-2389974.html> (Lest 22.04.2016)

Øyehaug, Ogne og Frank Rossavik. 2002. «Frykt for ny lakseavtale».

<http://www.bt.no/na24/Frykt-for-ny-lakseavtale-2385411.html> (Lest 12.04.2016)

Vedlegg: Handelspolitiske tiltak mot import av laks fra Norge til EU

Handelspolitiske tiltak mot import av laks fra Norge til EU

En kronologisk oversikt over tiltak som er foreslått og/eller iverksatt mot norsk lakseoppdrettsnæring i perioden 1989-2006.

Rapport | Dato: 04.01.2007 | [Utenriksdepartementet](#)

Handelspolitiske tiltak mot import av laks fra Norge til EU

En kronologisk oversikt over tiltak som er foreslått og/eller iverksatt mot norsk lakseoppdrettsnæring i perioden 1989-2006.

Tidspunkt	Tiltak
Desember 1989	Skottene oversender dumpinganklage til EU.
Februar-oktober 1990	Europakommisjonen åpner anti-dumpingsak mot norsk laks. Kommisjonen foreslår å innføre 11,32 prosent straffetoll på norsk laks.
Mars 1991 – juni 1991	Kommisjonen avstår fra å innføre straffetollen på 11,32 prosent på norsk laks: Årsaken er innfrysningsprogrammet til FOS som ble startet i januar 1990, hvor hensikten var å løfte lakseprisene. Destruksjon av 12 millioner smolt i Norge gir redusert slaktebehov i 1992 og 1993.
November 1991	EU innfører minstepris på import av norsk laks til ut februar 1992. - Skottene forbereder dumpinganklage.

November 1993	EU innfører minstepriser fram til 31.01.94
September 1994	Skottene trekker tilbake dumpinganklagen mot Norge av årsskiftet 91/92. Dette gjøres like før den norske EU-avstemmingen i et brev til daværende fiskeriminister Jan Henry T. Olsen.
Desember 1995	EU innfører minstepris på norsk laks, spesiell overvåking fram til 30. juni 1996. "Forstopp" i Norge i 6 uker.
August 1996	EU åpner dumping- og subsidieundersøkelser av import av laks fra Norge.
Mars 1997	Som resultat av dumping- og subsidieundersøkelsene foreslår Kommissjonen innføring av straffetoll på 9,88 prosent og subsidieavgift på 3,8 prosent, til sammen 13,7 prosent.
Juni 1997 – mars 2002	Lakseavtalen mellom EU og Norge inngås, elementene er; eksportavgiften økes fra 0,75 % til 3 %, indikative tak på eksporten, golvprisklausul/MIP (2,925 euro WFE eller 3,25 euro sløyd laks m/ hode), overvåkingsmekanisme, trilateralt samarbeid og konsultasjoner. I tillegg inngikk hver enkelt eksportør prisavtaler med Kommissjonen der en forpliktet seg til ikke i individuelle transaksjoner å selge til under 85 % av MIP. Kommissjonen foreslår innstramming av lakseavtalen. November 1998 Kommissjonen foreslår at lakseavtalen opphører og at toll innføres.

Mars 2002	Oppsigelsen av avtalen ”avverges”, Kommisjonen vedtar å foreta en ny vurdering. Sak åpnes mot Chile og Færøyene.
Desember 2002	Kommisjonen foreslår å avvikle lakseavtalen, og sakene mot Chile og Færøyene henlegges.
Mai 2003	Lakseavtalen avvikles fordi EU mener at det ikke lenger er grunnlag for å ”straffe” Norge, jf. forordning 930/2003 av 26. mai 2003.
2004	
Februar 2004	European Union Salmon Producers Group (EUSPG), en minoritetsgruppe innen skotsk og irsk lakseproduksjon (ca. 20 % av EU produksjonen) fremmer, via myndighetene i Irland og Storbritannia, anmodning om midlertidige beskyttelsestiltak på import av laks til EU.
Mars 2004	Kommisjonen offentliggjør åpning av ”safeguard”-undersøkelse 6. mars.
Mai – september 2004	Norske myndigheter og næringen står sammen bak forslag til EU om en løsning på saken. Etter en rekke møter mellom Norge og Europakommisjonen avviser sistnevnte de norske forslagene i september 2004.
Mai 2004	EUs safeguardkomité går imot Kommisjonens forslag om beskyttelsestoll på rundt 13 prosent. Kommisjonen trekker forslaget.

August 2004	Kommisjonen innfører midlertidige safeguardtiltak i form av importkvote og toll på det kvantum som overstiger kvoten. I henhold til forordning 1447/2004 Norge får en kvote på 164.000 tonn fra 15. august til 6. februar 2005.
September 2004	Danske myndigheter tar safeguardsaken til Rådet 7. september.
Oktober 2004	Kommisjonen åpner på ny anti-dumpingsak mot norsk laks etter anmodning fra European Union Salmon Producers Group (EUSPG), samme initiativtaker som stod bak anmodningen om beskyttelsestiltak.
Desember 2004	De midlertidige safeguardtiltakene blir opphevet f.o.m. 7. desember.
2005	
Januar 2005	Kommisjonen er på verifikasjonsbesøk hos 10 utvalgte norske oppdrettere for å undersøke om de har dumpet laks inn i EU-markedet.
Februar 2005	Kommisjonen vedtar innføring av permanente safeguardtiltak 6. februar, ref. forordning 206/2005 av 4. februar 2005. med minste importpris på 2,85 euro hel fisk, kvoter og garantiordning på tross av stor motstand internt i EU. Danmark anker de permanente safeguardtiltakene til Rådet, Frankrike følger opp litt senere. Rådet må bekrefte, endre eller oppheve tiltakene innen 24. mai, ellers faller det bort automatisk etter denne datoen.

April 2005	Midlertidige antidumpingavgifter innføres 27. april, jf. forordning 628/2005 av 22. april 2005. Satsene varierer fra 6,8 % til 24,5 %. Definitive beskyttelsestiltak oppheves fra og med 27. april, jf. forordning 627/2005.
Juni 2005	De midlertidige antidumpingtiltakene omgjøres fra avgifter til en minsteimport pris (MIP) på 2,81 euro hel fisk, jf. forordning 1010/2005 av 30. juni 2005. Omgjøringen er et resultat av en forståelse mellom Kommisjonen og den norske laksenæringen.
2006	
17. Januar 2006	EUs ministerråd vedtar endelige anti-dumpingtiltak mot norsk laks, jf. rådsforordning 85/2006 av 17. januar 2006
20. Februar 2006	Regjeringen beslutter den 20. februar 2006 å ta EUs antidumpingtiltak mot norsk laks inn for WTO etter at drøftelser med EU om en gjensidig akseptabel løsning ikke har ført frem.
17. mars	Norge ber formelt om konsultasjoner i WTOs tvisteløsningsmekanisme (Dispute Settlement Understanding) (pressemelding)
12. mai	Norge og EU holder konsultasjoner i WTOs tvisteløsningsmekanisme
24. mai	Europakommisjonen ber om nye konsultasjonsrunder
26. mai	Norge avslår å holde nye konsultasjoner med EU

29. mai Norge ber WTO om å opprette et panel i saken. Konsultasjonene med EU om laks har ikke ført til en minnelig løsning.

[Pressemelding](#)

[Norges panelanmodning](#)

22. juni WTO oppretter etter norsk anmodning et eget panel i tvisten med EU om laks ([pressemelding](#))

21. september Norge leverer [sitt første prosesskrift](#) til WTO-panelet. Prosesskriftet er på 300 sider og anfører at EU har brutt WTOs antidumpingregelverk på flere områder.

31. oktober EU leverer sitt første prosesskrift til WTO-panelet

12 - 13. desember [Første høring i WTO-panelet](#) gjennomføres. EU og Norge holder sine muntlige innlegg for panelet. Tredjepartene Japan, Kina, Hong Kong, Canada og USA holder også sine innlegg.

EU og Norge svarer i tillegg på en rekke spørsmål fra panelet.
